

Inleiding

Voor wat betreft de energietransitie in Nederland is één ding zeker: de prikkels voor de markt zijn nog onvoldoende. Dat is ook logisch, het echte taaie werk ligt namelijk in de wijken, op de bedrijventerreinen, in zaaltjes. Het valt niet mee om miljoenen individuele woningeigenaren en honderdduizenden ondernemers in duizenden wijken mee te krijgen in die transitie, om ze te verleiden om stappen te zetten, om te investeren. Of alleen al om ze zo ver te krijgen dat ze het gedoe accepteren van werklui in het huis of het bedrijf.

Marketing van vergaande en integrale energieconcepten of -maatregelen aan individuele consumenten en bedrijven is bepaald nog geen dagelijkse kost voor de traditionele bouw- en installatiebedrijven. Marktpartijen worden daardoor nog onvoldoende vertrouwd door consumenten en bedrijven, waardoor er eenvoudigweg nog te weinig gebeurt op het gebied van energiebesparing en schone energie.

Gemeenten willen als “eerste overheid” de regie in de energietransitie. Niet alleen omdat zij dicht bij de burger en bij de bedrijven staan, de wijken en de infrastructuur kennen en maatwerk kunnen bieden, Maar ook omdat gemeenten de transitie de opgaven die daarbij horen als topprioriteit beschouwen. Ingebed in een grotere landelijke aanpak is er daarom geen twijfel dat gemeenten zullen achterblijven.

Deze cruciale rol in de energietransitie wordt nu al opgepakt. Er zijn grote stappen gezet om een infrastructuur op te zetten om woningeigenaren te ontzorgen, aanbiedingen te kunnen doen gericht op straten en wijken om meters te maken en vertrouwen te geven in aanpakken die wel tot resultaten leiden en verder gaan dan wat een tijdelijke subsidie op een specifieke installatie kan bieden.

Zo hebben:

- 388 gemeenten verspreid over 29 regio's een basisstructuren opgezet voor ontzorging van woningeigenaren bij energiebesparing;
- 40 gemeenten zijn bezig met verdergaande, innovatieve en wijkgerichte aanpakken voor bestaande koopwoningen, en daar komen er binnenkort weer 40 bij;
- 28 omgevingsdiensten die worden ondersteund door de VNG bij taken voor energiebesparing bij bedrijven;
- Vijf pilot regio's met 80 gemeenten worden door de VNG ondersteund om te komen tot integrale “energie-strategieën” richting klimaatneutraal. Bij deze pilots hebben we een lerend netwerk waar vrijwel alle Nederlandse gemeenten aan mee doen, en die op korte termijn een snelle start kunnen maken om hetzelfde te doen.

Niet alleen

Dit alles doen we samen met veel partners: de andere decentrale overheden, het rijk, kennisinstellingen, adviesbureaus, marktpartijen en netbeheerders. Kortom: gemeenten doen al heel veel. Maar het is ons duidelijk dat gemeenten dat niet alleen kunnen.

De belangrijkste partner voor gemeenten zijn de netbeheerders – die in publiek eigendom zijn. Ook zij hebben hun voeten in de klei in de wijken, bij de mensen en bedrijven. Want daar liggen hun netten en komen ze over de vloer.

De netbeheerders beschikken over extra handjes én over specialistische kennis en expertise die gemeenten niet hebben. Ze beschikken ook over investeringskracht waarmee ze de juiste dingen kunnen doen om de kosten voor het netbeheer laag te houden, én om de beschikbaarheid van energie voor huishoudens en bedrijven te borgen voor een toekomst waar de energievoorziening er heel anders uit ziet. Bovendien worden netwerkbeheerders vertrouwd door hun onafhankelijke positie.

Ruimte bieden

Publieke partijen moeten – binnen grenzen – de ruimte hebben om actief dingen te kunnen doen die nodig zijn om het energiesysteem klaar te maken voor de toekomst en om de samenleving daar in mee te nemen. Netbeheerders moeten daarom voldoende ruimte hebben om gemeenten te kunnen helpen bij hun strategieën om wijken van het gas te halen, en om samen te werken aan een klimaatneutrale toekomst. Vergelijk de situatie waarbij Woningcorporaties gemeenten ondersteunen bij hun taken op het gebied van volkshuisvesting: gemeenten hebben de regie, en de corporaties voeren alleen plannen uit die door de gemeenten zijn goedgekeurd. En waar de markt inspringt wordt daar alle ruimte voor geboden.

Als belangrijkste partner van gemeenten in de energietransitie moeten netbeheerders daarom in staat worden gesteld om gemeenten te ondersteunen in hun ambities en, en om samen actief dingen kunnen doen en daarmee de markt te stimuleren.

De regie op de energietransitie verschuift dan van individuele burgers en bedrijven naar een meer gecoördineerde aanpak in wijk en straat onder regie van gemeenten en hun netbeheerders, samen mét die burgers en bedrijven in de wijken. De uitvoering zal zo veel mogelijk in de markt wordt gezet via aanbestedingen.

De regie vanuit de gemeente vormt zo de basis voor nieuwe marktprikkels én voor de ontzorging van markt en consument in die eerste lastige aanloopfase, waarna de markt kan instappen. Daarmee worden uiteindelijk de markt beter in positie gebracht, zoals ook is gebeurd bij de recente aanbestedingen voor wind op zee.

Wet VET te beperkt

De nu voorliggende wet VET legt echter te veel beperkingen op aan gemeenten en hun netbeheerders om de gewenste transitie slagvaardig op te pakken en effectief vorm te geven. In plaats van de ruimte die in (ongewisse) transitietrajecten nodig is, wordt de rol van de netbeheerder nu juist tot het uiterste beperkt.

De wet moet juist en vooral de gewenste ontwikkelingen, zoals ook genoemd in de Energie Agenda, faciliteren. In de voorgestelde wet staat de deur slechts op een kier om innovaties vorm te geven en is het niet mogelijk om echt meters te gaan maken. Ook heeft de wet te veel focus op wat de netbeheerder niet mag, in plaats van de meerwaarde die netbeheerders kunnen hebben in de gewenste transitie. Deze wet leidt er toe dat er bij ieder gewenste innovatie nieuwe wetsvoorstellen naar de Kamer moeten. Dat is zonde van uw en onze tijd, en het is ook niet nodig.

Ook mist de wet nu nog logische artikelen, zoals een verbod om bij nieuwbouw gasleidingen aan te leggen. En we missen de bevoegdheid voor gemeenten om samen met netbeheerders plannen vast te stellen voor het veranderen van de energieinfrastructuur van wijken, zoals bijvoorbeeld de route naar aardgasloze wijken.

Daarom pleiten wij er voor om op zo kort mogelijke termijn enkele wijzigingen in de wet door te voeren die de gewenste transitie ondersteunen, wijzigingen die die gemeenten de regie geeft in de energietransitie op lokaal niveau, en de netbeheerders voldoende ruimte geeft om gemeenten daarbij te ondersteunen.